

В. Л. Скуратівський

Культурна традиція

КУЛЬТУРНА ТРАДИЦІЯ - сукупність світоглядних уявлень загального характеру, покладених в основу життєдіяльності окремих суспільних національно-державних, наддержавних утворень у вигляді національних єдностей довкола тих уявлень, наскрізних у соціально-історичному існуванні великих регіонів за всі часи цивілізації. У цьому значенні вживають вирази: К. т. античності, європ. (новоєвроп.), Далекого Сходу, іслам. світу тощо. К. т. - апробована тривалим істор. часом система певних правил, обов'язкових для індивід. та колектив. поведінки у будь-якому сусп. середовищі від давнини до сучасності. Порушення норматив. для цього середовища правил у давніх (т. зв. досучас.) суспільствах зазвичай було майже неможливе, а в пізніших, більш розвинених суспільствах підлягало морал. осуду, у випадку радикал. характеру порушення - навіть юрид.-інституц. покаранню. Дотримання чи порушення певних К. т. - передумова, програма будь-яких люд. дій, вчинків у цьому часі й просторі люд. життєдіяльності, відповідно до вироблених нею світогляд. приписів, які і є К. т. давнього (декалог у Біблії, закони Ману брахманізму, настанови Корану) і подальшого світів аж до сучасності з її юрид. та всією ін. кодифікацією громад. життя - у вигляді власне «кодексів», навіть популяр. правил доброго тону, доброї поведінки. Разом із тим, новоєвроп. К. т. посідає особливе місце, оскільки, на відміну від ін. культур, безнастанно й принципово проблематизує себе, ставить під сумнів власні попередні світоглядні моделі, витісняючи їх новими, - процес, що набув особливої інтенсивності у 19 і 20 ст., позначених небувалою у світ. часі інтелектуал. активністю, катастрофічним за своєю швидкістю збуванням поперед. моделей. У вкрай напруж. атмосфері розмаїтих суспільно-політ., вироб., побут., власне світогляд. змін і перемін будь-яка традиційність, канонічність приречені на короткочасне існування, на історично недовгий вік. Проте саме проблематизація Європи Нового часу, невтомна рефлексія своїх К. т. дозволила їй аналітично переконливо розглянути грандіозну сукупність

решти географічно і світоглядно позаєвроп. К. т., виявити і проявити духовну структуру. Саме європ. К. т. від епохи Просвітництва облаштувала ретроспективу більшості нагромадж. людством К. т., дослідила їх, вдаючись до всіх ресурсів європ. знання. Унаслідок цих зусиль великі К. т. світу, особливо минулих епох, здобули певний ступінь переконливого тлумачення, прийняті та засвоєні суспільствами, що є істор. спадкоємцями тих давніх К. т. Приміром, такі наук. дисципліни, як індологія, синологія, африканістика, створ. саме з інтелектуал. ініціативи Європи, нині увійшли в духов. обіг народів, які вибудували ті традиції. Таким чином, поняття «К. т.» постає у двох вимірах: як духовне підґрунтя життєвої практики суспільств і як предмет наук. рефлексії таких нині розвинених дисциплін, як антропологія, народознавство, фольклористика та ін. Водночас характерно, що в останні десятиріччя у зв'язку з певними труднощами поточ. цивілізац. розвитку спостерігається намагання від Європи, США до країн т. зв. третього світу віднайти певну рівновагу між надмір. швидкостями того розвитку й неunik. статикою К. т., навіть тих, що належать доволі віддаленому минулому, культурам традиційним, традиц. суспільствам. У зв'язку з цим варто пригадати стрімке наростання у культурі масовій сучасності її інтересу до т. зв. фольку, власне всіх жанрів нар. культури минулого. Укр. культуру всіх її епох позначає саме таке намагання узгодити консервативні К. т. навіть далекого етніч. минулого з усім спектром нових К. т. Власне, такий компроміс між давнім, новим і новітнім певного періоду нац. культури вважають її основополож. засадами. Згадаймо «увзаємнення» між укр. поганством і християнізацією, барокове поєднання архаїки з на той час авангардним, вітчизн. нар. традицію, що у ній підкреслено традиційне сполучали саме з новітніми худож. та інтелектуал. устремліннями. Підрадянська епоха поряд з очевидними досягненнями національної культури безперестанно порушувала згадане увзаємнення, фальсифікуючи або забороняючи К. т. дорадянського минулого, нав'язуючи лженовітні цінності. В Україні прагнуть усунути тоталітарне порушення традиц. нац. консенсусу «старого» і «нового», діалектич. зв'язок між їхніми К. т.

Рекомендована література

1. Лотман Ю. М. Культура и взрыв. Москва, 1992;
2. Попович М. В. Українська культура: Нарис історії. К., 1994;
3. Стародубцева Л. Мнемозина и Лета. Память и забвение в истории культуры. Х., 2003.

Бібліографічний опис:

Культурна традиція / В. Л. Скуратівський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-51480>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).